

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ “- БИТОЛА

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ – БИТОЛА

**Студиска програма
НАСТАВА ПО ЈАЗИК**

наслов на докторскиот проект
Стилските фигури во учебниците по англиски јазик за средно образование во
Косово
докторски проект

Кандидат
м-р Ардијан Салаука
број на индекс: 83

Ментор
вонр. проф. д-р Силвана Нешковска

Contents

Апстракт.....	3
1. Вовед.....	3
2. Преглед на литература	5
3. Истражувачки методи.....	7
4. Анализа, резултати, дискусија.....	8
4.1 Употреба на фигуративен говор во <i>Headway Pre-Intermediate Student's Book</i> (5. издание)	8
4.2 Употреба на фигуративен говор во <i>Headway Intermediate Student's Book</i> (5. издание)	9
5. Заклучок.....	13
Благодарност.....	13
Користена литература.....	13

СТИЛСКИТЕ ФИГУРИ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ ВО КОСОВО

Ардијан Салаука
ААБ Колеџ, Р Косово
ORCID ID: 0009-0003-2603-6335
ardsallauka@gmail.com

Силвана Нешковска
Универзитет „Св. Климент Охридски“ – Битола, РС Македонија
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4417-7783>
silvana.neskovska@uklo.edu.mk

Апстракт

Во рамките на глобалниот контекст на образовните истражувања, ова истражување навлегува во сложениот пејзаж на стилските фигури во учебниците по англиски јазик за средното образование во Косово давајќи вредни сознанија за јазичното образование. Користејќи квалитативен пристап, истражувањето има за цел да ја разгледува употребата на фигуративниот говор во текстовите наменети за развивање на вештината читање со разбирање во учебниците, но и во другите активности и вежби насочени кон развивање на вештините слушање, зборување, пишување, и развивање на знаење за граматичките правила. Примерокот што се состои од учебници по англиски јазик е намерен и служи како корпус, а за анализа на податоците се употребува квалитативната анализа на содржина. Наодите ја нагласуваат сложеноста на улогата на фигуративниот говор во образовните материјали и поттикнуваат размислување за неговото влијание врз разбирањето и ангажираноста на учениците при изучувањето на англискиот јазик. Исто така, оваа студија ја нагласува и потребата за понатамошни истражувања на меѓукултурната применливост на фигуративниот говор, како и потребата од приспособување на педагошките стратегии кои се применуваат за совладување на стилските фигури за различни јазични и културни контексти. Препораките кои произлегуваат од ова истражување се во насока да информираат за можните подобрувања на практиката за јазично образование и развојот на наставната програма и наставните стратегии и придонесуваат за тековниот дијалог за ефективно јазично образование.

Клучни зборови: стилски фигури, учебници по англиски јазик, средно образование.

1. Вовед

Истражувањата за усвојување странски јазик постојано ја нагласуваат значајната улога на учебниците во обликувањето на искуството на изучувачите на странскиот јазик. Оваа студија истражува специфична димензија на овој образовен домен, односно фокусирана е на истражување на употребата на фигуративниот говор во учебниците по англиски јазик што се користат во

средното образование во Косово. Главната цел е анализирање на употребата на фигуративниот говор во овие материјали, со особено внимание на она што произлегува од таа употреба за учењето јазик и културното разбирање.

Мотивирани од императивот внимателно да се испита присуство на стилски фигури во учебниците по англиски јазик за средно образование во Косово, ова истражување има тенденција да пополни значителна празнина во постојната литература. Како што е прикажано од Сијанова-Чантурија, Џонклин и Шмит (Siyanova-Chanturia, Conklin и Schmitt, 2011), родените говорители побрзо и поефикасно ги разбират идиоматските изрази, во споредба со новите фрази. Спротивно на тоа, оние кои не се родени говорители, ги обработуваат идиоматските изрази слично како и новите фрази, при што им е потребно подолго време за нивно разбирање. Ваквите сознанија ја нагласуваат потребата да се испита улогата на фигуративниот говор во јазичните образовни материјали бидејќи тоа може значително да влијае врз усвојувањето на јазикот дури и кај родените говорители, а особено кај оние кои не се родени говорители на тој јазик.

Дополнително, истражувањето на Палмер, Шакелфорд, Милер и Леклер (Palmer, Shackelford, Miller и Leclerc, 2006) го поддржува тврдењето дека вклучувањето на стилските фигури во наставата по јазик може да помогне за полесно пополнување на празнините помеѓу мајчиниот јазик на учениците и англискиот јазик и дека тоа доведува до подобро разбирање и толкување на текстови напишани на англиски јазик.

Лазар, Вар-Лепер, Николсон и Џонсон (Lazar, Warr-Leeper, Nicholson, и Johnson, 1989) откриваат дека 11,5 % од предавањата по јазик, особено во делот на усното обраќање на учениците од основните училишта кои учат англиски јазик во Канада, вклучуваат фигуративен говор. Покрај тоа, студијата открива дека наставниците користат идиоматски изрази во приближен сооднос од 1 на секои 10 зборови кога им се обраќаат на учениците во класот.

Оправданоста на оваа студија се гледа во итната потреба да се зајакне јазичната образовна практика во Косово, преку усогласување на учебниците по јазик со јазичниот и културниот контекст на земјата. Добиените сознанија имаат за цел не само да придонесат за унапредување на академскиот дискурс туку и практично да ги подобрат искуствата на учениците при учењето англиски јазик. Од клучно значење е да се спомене и ограничувањето на ова истражување што се поврзува со помалиот број единици во примерокот. Зголемувањето на бројот единици, секако, овозможува посеопфатно истражување на употребата на стилските фигури во учебниците по англиски јазик за средно образование во Косово. И покрај ова ограничување, оваа студија нуди релевантни сознанија за употребата на фигуративниот говор и поставува солидна основа за идни вакви истражувања.

Тргувајќи од претпоставката за важноста на стилските фигури при увојувањето на англискиот јазик како странски јазик, ова истражување има за цел да го истражи присуството на фигуративен говор во учебниците по англиски јазик за средно образование во Косово, особено во текстовите наменети за развивање на вештината читање со разбирање во учебниците, но и во другите активности и вежби насочени кон развивање на вештините слушање, зборување, пишување, и развивање на знаење за граматичките правила.

Со други зборови, истражувањето се обидува да го покаже начинот на кој фигуративниот говор е употребен во избраните учебници. Усвојувајќи квалитативен пристап, во истражувањето се употребува систематска анализа на содржината на учебниците по англиски јазик за средно образование во Косово за

да се согледа дали стилските фигури се користени како дел од текстовите, активностите и вежбите експлицитно подготвени да поучуваат фигуративен говор или како дел од текстовите, активностите и вежбите кои имаат други примарни цели. Оваа методологија го олеснува истражувањето на улогата на фигуративниот јазик во јазичното образование, во рамките на специфичниот јазичен и културен контекст на Косово и нуди вредни сознанија за идниот развој на наставната програма и наставната практика.

2. Преглед на литература

Фигуративниот говор, односно употребата на зборовите надвор од своето буквално значења, го подобрува изразувањето на говорителите, но и разбирањето на значењето на дискурсот, како во контекст на литературата така и во секојдневната комуникација на луѓето. Различните видови стилски фигури, вклучувајќи метафора, споредба, хипербола, иронија, персонификација, алитерација, ономатопеја и оксиморон, придонесуваат за богатството на јазикот. Во контекст на учењето англиски јазик, истражувачите го истражуваат влијанието на фигуративниот говор врз усвојувањето и владеењето на јазикот. Овие истражувања покажуваат дека изложеноста на фигуративниот говор во литературата и во образовните материјали може позитивно да влијае на развојот на јазичните вештини. Во овој дел, се нуди преглед на литература во која различни автори ги споделуваат своите перспективи и сознанија за темата фигуративен говор. Целта е да се обезбеди преглед на научни сознанија што ќе придонесат за нијансирано разбирање на поширокиот дискурс околу фигуративниот говор, преку синтеза на различни гледишта и истражувачки наоди од академската заедница.

Паул (Paul, 1970) е еден од првите истражувачи во втората половина на минатиот век ја нагласува потребата од дополнителни детални истражувања на стилските фигури и на нивната повеќеслојност, и притоа го префрла фокусот на теоретско истражување на фигуративниот говор и на неговите различни категоризации.

Двајер (Dwyer, 1991) во своето истражување на фигуративниот говор предлага практични стратегии преку кои изучувачите на странски јазик се подготвуваат за толкување на фигуративниот говор. Предложените пристапи вклучуваат употреба на примери од разговорите на самите ученици, создавање варијации на фигуративен говор, дискусија и објаснување на примери и примери за буквални толкувања на стилски фигури и сл. Овие педагошки стратегии се прецизно подготвени за активно вклучување на учениците и обезбедуваат благопријатна средина во која изучувачите можат подобро да ги разберат различните примени на стилските фигури. Поттикнувајќи ги учениците активно да учествуваат, овие пристапи не само што го подобруваат нивното теоретско знаење туку и ја зголемуваат нивната свесност за комплицираната природа на стилските изрази во рамките на јазичниот пејзаж.

Робертс и Круз (Roberts и Kreuz, 1994) на оваа тема ѝ пристапуваат од психолошка перспектива истражувајќи ги дискурсните цели кои се постигнуваат преку употреба на различни форми на фигуративен говор. Нивната студија идентификува повеќе функции на фигуративниот дискурс, меѓу кои: да се биде конвенционален или неконвенционален во изразувањето, да се биде елоквентен, хумористичен и др.

Палмер и Брукс (Palmer и Brooks, 2004) навлегуваат во специфичните

предизвици со кои се соочуваат високоризичните ученици, т. е. оние ученици кои се соочуваат со сериозни тешкотии при изучувањето на странскиот јазик и при толкувањето на фигуративниот говор, особено кога се во прашање активности позврани со ефективно читање и разбирање на текст. Во нивната студија, се нагласува дека иако фигуративниот говор му додава живост на јазикот, тој сепак може да претставува предизвик за одредени ученици и значително да го наруши нивното разбирање на текстот. Читањето со разбирање е прикажано како повеќеслоен процес кој вклучува интеракција на шеми, структури на текст и активно пронаоѓање информации, при што фигуративниот говор игра клучна улога. Оваа студија дополнително ја нагласува важноста на фигуративниот говор во наставата по англиски јазик како странски јазик и ја потенцира притоа потребата кај изучувачите да се развијат шеми за препознавање на културолошките и разговорни особености на стилските фигури.

Кечкеш (Kecskes, 2006) зборува за важноста на фигуративниот говор и истакнува дека може да се случи недоразбирање помеѓу роден говорител и некој кој не е роден говорител на даден јазик, поради употреба на фигуративен говор. Сложената динамика вклучена во јазичните интеракции придонесува за сложеноста на овие можни недоразбирања и бара дополнително истражување. Гиора (Giorga, 2003) ги истражува теоретските перспективи и она што произлегува од нив за изучувачите на јазикот, конкретно во доменот на употребата на фигуративниот говор. Преку детално испитување на важноста на фигуративниот говор во јазичен и социокултурен контекст, таа ги нагласува сложените предизвици со кои се соочуваат изучувачите на јазик во постигнувањето на компетентност слична на онаа што ја имаат во мајчиниот јазик.

Палмер, Шакелфорд, Милер и Леклер (Palmer, Shackelford, Miller и Leclerc, 2006) во своите истражувања, одат во друга насока и се залагаат за тоа изучувачите на англиски јазик да добиваат јасни насоки за стилските фигури во текот на наставата по јазик. Тие особено ја нагласуваат клучната улога на фигуративниот говор во подобрувањето на вештината читање со разбирање кај изучувачите. Повикувајќи се на Палмер и Брукс (Palmer и Brooks, 2004), тие нагласуваат дека неможноста правилно да се толкува фигуративниот говор, може да доведе до тешкотии во разбирањето на текстот, што може да ги обесхрабри изучувачите во понатамошно изучување на јазикот. Понатаму, авторите ја истакнуваат пошироката важност на разбирањето на фигуративниот говор за постигнување општествен и академски успех. Тие тврдат дека употребата на стилски фигури не е ограничена само на книжевен контекст туку дека е застапена и во секојдневните разговори и во научните текстови. Искуствата на изучувачите на англиски јазик го нагласуваат трансформативното влијание што го има вклучувањето на фигуративниот говор во наставата врз нивната способност подобро да се снаоѓаат во различни јазични ситуации.

Сијанова-Чантурија, Цонклин и Шмит (Siyanova-Chanturia, Conklin и Schmitt, 2011) на поинаков начин даваат свој придонес во литературата за фигуративниот дискурс. Имено, со примена на технологија што го следи движењето на очите, тие го истражуваат реалното време потребно за обработка на идиоматски изрази од родени говорители и изучувачи на јазикот како странски. Нивната студија открива дека родените говорители поефикасно ги обработуваат идиомите, за разлика од изучувачите кои се соочуваат со предизвици, слични на предизвиците со кои се соочуваат кога учат нови фрази. Оваа студија обезбедува вредни сознанија за сложената динамика на разбирање на фигуративниот говор кај поединци кои учат странски јазик.

Прегледот на сите овие истражувања за фигуративниот говор воопшто, а особено во контекст на изучувањето на англискиот јазик како странски јазик покажува дека постојат различни согледувања, кои се протегаат од теоретски конструкции и методологии на настава до опипливи последици од разбирањето на фигуративниот јазик за изучувачите на јазик. Оттука, овој преглед на истражувања може значително да придонесе за подобро разбирање на повеќеслојните аспекти на фигуративниот говор во различни домени на усвојување и примена на јазикот.

3. Истражувачки методи

Ова истражување кое е од квалитативен карактер (Schreier, 2014) фокусот го става на употребата на фигуративниот говор во учебниците по англиски јазик наменети за средно образование во Косово. Поконкретно, со оглед на тоа дека многу претходни истражувања укажуваат на неопходноста во наставата по јазик да се обрне посебно внимание на разбирање и употреба на фигуративниот говор од изучувачите на јазикот, ова истражување се обидува да открие преку кои модели овие изразни средства, кои се суштински дел од употребата на јазикот воопшто, се вклучени во учебниците по англиски јазик и, во тој контекст, се обидува да даде одговори на следново истражувачко прашање:

ИП1. На кој начин се употребени стилските фигури од типот метафора, споредба, хипербола, иронија, персонификација и други форми на фигуративно изразување, во смисла на тоа дали се вградени во текстовите наменети за развивање на вештината читање со разбирање и во останатите активности и вежби насочени кон развивање на вештините слушање, зборување, пишување, и развивање на знаење на граматичките правила?

За целите на ова истражување беа избрани два учебници по англиски јазик кои се користат во средното образование во Косово – Headway Pre-Intermediate Student's Book (5. издание) и Headway Intermediate Student's Book (5. издание), и тоа за 10., 11., 12. и 13. одделение. Со учебникот Pre-Intermediate Headway Student's Book (5. издание), се цели кон постигнување на претсредно ниво или A2, што одговара на второ ниво на познавање англиски јазик според Заедничката европска референтна рамка (CEFR), а со учебникот Intermediate Headway Student's Book (5. издание) се цели кон постигнување на средно ниво или B1, што одговара на трето ниво на познавање англиски јазик според Заедничката европска Референтна рамка (CEFR). Имено, овие учебници се користат во училиштата во Косово со одобрение од Министерството за образование, наука, технологија и иновации на Косово. Објавени се од издавачката кука Oxford University Press и наменети се не само за ученици во Косово туку и за меѓународен пазар, односно за сите изучувачи на англискиот како втор или странски јазик.

Анализата на содржината на учебниците послужи како примарен метод за анализа на податоците и подразбираше систематско испитување на учебниците за да се испита употребата на стилските фигури од типот метафора, споредба, хипербола, иронија, персонификација и други форми на фигуративно изразување, вградени во текстовите наменети за развивање на вештината читање со разбирање, но и во останатите активности и вежби насочени кон развивање на вештините слушање, зборување, пишување, и развивање на знаење на граматичките правила од учениците.

Согледувањата од ова истражување се систематски претставени во

следниот дел и тие се во насока на придонесување за нијансирано разбирање на улогата на фигуративниот говор во изучувањето на англискиот јазик од средношколците во Косово, како и во насока на унапредување на наставната програма и наставната практика кога е во прашање изучувањето на англискиот јазик.

4. Анализа, резултати, дискусија

Во овој дел, трудот се фокусира, прво, на претставување на резултатите од анализата на употребата на фигуративниот говор во 5. издание на *Headway Pre-Intermediate Student's Book*, а потоа и во 5. издание на *Headway Intermediate Student's Book*. Како што е прикажано во овој дел, во избраните учебници беа идентификувани голем број различни видови стилски фигури, како метафора, хипербола, иронија и др. за кои во продолжение следува поопсежна дискусија.

4.1 Употреба на фигуративен говор во *Headway Pre-Intermediate Student's Book* (5. издание)

Метафоричната употреба на изразот *состанок на слепо* ('blind date') во (Reading and Speaking: „A Blind Date“, 5th edition, Headway Pre-Intermediate Student's Book, стр. 14) го надополнува вообичаениот опис на состанокот за кој станува збор во текстот предизвикувајќи чувство на исчекување и откривање, што е во согласност со наодите од истражувањето на Палмер и другите (Palmer et al., 2006), во кое авторите тврдат дека употребата на фигуративен говор не се среќава само во рамките на книжевните текстови туку и во општествениот дискурс и во академските текстови. Со тоа што организираните состаноци на читателите ги поврзуваат со „состанок на слепо“, авторите ја надополнуваат ситуацијата со елемент на непредвидливост и возбуда. Метафората не само што ги допира читателите на лично ниво, бидејќи тие можат да ги препознаат емоциите што „состаноците на слепо“ ги предизвикуваат кај нив, туку таа додава и слој на сложеност на сценариото и поттикнува на подлабоко истражување на текстот. Понатаму, исказот *Секој децко има брада во денешно време* претставува хипербола која додава хумор во наративот и ја преувеличува сеприсутноста на брадите кај мажите. Оваа хипербола не само што му дава на текстот чувство на лежерност туку и го става акцентот на општествените трендови и очекувања. Понатаму, имплицираната метафора во *Тој имаше љубезно лице со брада* укажува на некаква поврзаност меѓу брадата и позитивното однесување на мажите кои имаат брада. Оваа индиректна метафора ги поканува читателите да ги разгледаат симболичките асоцијации што им се припишуваат на физичките карактеристики на луѓето и да размислат за улогата на изгледот во начинот на кој ги перципираме луѓето.

Употребата на полунаводници кај зборот 'bubbly' кој во превод значи „весел/ полн со живот“ (во „Kitty talking about Ross“, Headway Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 15) служи како нијансиран и намерен избор на интерпункција, стратешки подвлекувајќи го зборот и припишувајќи ѝ на опишаната личност карактеристичен став, што е во согласност со студијата спроведена од Палмер и другите (Palmer et al. 2006) кои ја нагласуваат потребата од давање јасни и директни насоки на изучувачите на англиски јазик кога е во прашање употребата на фигуративниот говор. Оваа креативна употреба на полунаводниците не само што функционира како граматичка алатка туку влијае и како стилска фигура со која се нагласува конкретен дел од раскажувањето и ги поттикнува читателите да го насочат своето внимание кон „живата природа“ на

ликтот кој се опишува во текстот. Исто така, во истиот текст („Kitty talking about Ross“, Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 14), употребата на фигуративен јазик, во идиоматскиот израз *enjoys life and his work to the full* кој значи „ужива во животот и во својата работа во целост“ дава живописна слика на личноста, а со тоа придонесува за динамичен и привлечен тон овозможувајќи им на читателите да формираат поинтимна врска со приказната.

Понатаму, разумното воведување на идиоматски фразални глаголи, како што се: *give up dancing, pick up Spanish, took off, и catch up with* (кои во превод значат „да се откаже од танцување“, „учи шпански“, „полетува“ и „фати чекор со“) (во „Phrasal verbs – Idiomatic“, Headway Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 56), во контекст на текстот значително придонесува за проширување на лингвистичкиот репертоар на учениците. Овие идиоми не само што го подобруваат владеењето на јазикот туку служат и како културни „прозорци“ низ кои читателот може да ја види културата на јазикот што го изучува и да дојде до вредни сознанија за сложеноста на разговорните изрази и за нијансираната употреба на јазикот. Со внесувањето на такви идиоматски изрази, текстот не само што ги проширува хоризонтите на учениците во процесот на учење на јазикот туку и поттикнува подлабоко ценење на богатството и разновидноста на јазичниот израз. Оваа лингвистичка различност, истакната преку идиоматски фрази, го издигнува целокупното искуство на учениците при читањето на текстот и го прави не само вежба за усвојување јазик туку и за запознавање со културата на другиот јазик.

Во изразите како *enjoy your own company and feel confident on your own* (кои во превод значат „уживајте во сопственото друштво“ и „чувствувајте се самоуверено кога сте сами со себе“) (во „Reading and speaking“, Headway Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 24) се користат имплицитна метафора и персонификација за да се пренесат апстрактни концепти. Чинот на „уживање во сопственото друштво“ е метафорично прикажан како пријатно искуство, суптилно сугерирајќи дека човек и кога е сам може да се чувствува исполнето исто како и кога е вклучен во општествена интеракција со други луѓе. Дополнително, со фразата „чувствувајте се самоуверено кога сте сами со себе“ му се дава хумана нота на апстрактниот концепт самоувереност. Овој фигуративен јазик ги поттикнува читателите да размислуваат за емоционалните нијанси поврзани со чувството на независност и лично задоволство.

Во суштина, Headway Pre-Intermediate Students' Book (5. издание) покажува солидно вклучување на фигуративен говор во наставните единици со што се надминуваат вообичаените граници при усвојување на странски јазик. Секоја стилска фигура има двојна цел – не само што го подобрува владеењето на јазикот туку и го издигнува искуството на читање на текстот на едно посоефицицирано ниво што поттикнува критичко размислување и културна свест. Богатата таписерија од метафори, хиперболи, идиоматски изрази и персонификација плете наратив што ги пленува изучувачите на англискиот јазик и го прави процесот на усвојување на јазикот во исто време и пријатен и интелектуално поттикнувачки.

4.2 Употреба на фигуративен говор во Headway Intermediate Student's Book (5. издание)

Во наставната единица 7 (Unit 7) („Best years of your life“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 71) се дискутира за сеќавањата на

учениците во врска со испитите што ги полагале. Наративот користи различни стилски јазични средства за да ги истакне емоциите и да создаде повпечатлива слика. Метафорите и споредбите даваат детална слика и ја доловуваат силената на искуствата кои ги доживуваме на испит. Персонификацијата им дава живот на овие спомени претворајќи ги испитите во динамични ликови. Во суштина, наративот оди подалеку од само потсетување на настани. Тоа е уметничко истражување на емоционалната страна на учениците кога полагаат испити, со што читателите на текстот се поттикнуваат да чувствуваат и да размислуваат за значајното влијание што овие спомени го имаат врз нивниот личен раст. Така, метафоричната употреба на изразот *feel sick with fear* (во превод „да се чувствувате болни од страв“) во приказната на г. Лоран, ефективно ја пренесува силената на емоционалната состојба што човек ја доживува пред испитите. Овој метафоричен израз им овозможува на читателите да сочувствуваат со нервозата на раскажувачот создавајќи поврзаност со него. Во фразата *shudder to this day* (во превод „се тресе сè до денес“), во истиот контекст, се користи хипербола за да се нагласи трајното влијание кое го има еден неуспешен испит. Ова преувеличување го нагласува значењето на тоа лошо сеќавање претворајќи го во прогонувачко искуство што продолжува да влијае на нараторот. Фразата *failed miserably* (во превод „ужасно падна/не положи“) (во „Best years of your life“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 71) е употребена метафорично, со цел повпечатливо да се опише сериозноста на неуспехот. Овој избор на фигуративен говор придонесува за емоционалната длабочина на текстот и го пренесува длабокото разочарување поврзано со исходот од испитот.

Употребата на иронија во исказот *dismal mark was no surprise* (во превод „таа црна/злокобна оценка не беше изненадување“) (во „Best years of your life“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 71) има улога на литота. Одлуката на нараторот да ја промени својата насока во животот по лошиот резултат од даден испит, внесува и иронија во раскажувањето. Оваа иронија додава сложеност во текстот истакнувајќи го неочекуваниот позитивен исход од нискиот резултат на испитот – пренасочување кон успешна кариера како наставник. Во истиот текст, завршната изјава на раскажувачот *I tell them about my 9%!* (во превод „Им кажувам за моите 9 %!) содржи иронија за да им пренесе предупредувачка порака на учениците. Користејќи го сопствениот пример за добивање ниска оценка, раскажувачот ги предупредува учениците за опасноста што ги демне доколку не учат доволно. Овој ироничен пресврт му дава призив на хумор и мудрост на раскажувањето.

Во исказот *I was years ahead of the rest of my class* (во превод „Бев години пред останатите од мојот клас“) (во „Best years of your life“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 71) се забележува хипербола со помош на која нараторот го преувеличува своето напредно разбирање на математиката. Оваа хипербола придонесува за создавање чувство на нереализирана можност и последователната промена во аспирациите за кариера. Исказот *I look forward to being an astronaut or a stockbroker* (во превод „со нетрпение очекувам да бидам астронаут или брокер на акции“) воведува иронија со истакнување на контрастот помеѓу првичните стремежи на раскажувачот и евентуалната реалност. Оваа иронија ја нагласува непредвидливата природа на патеката на животот.

Во наставната единица 7 (Unit 7, „Best years of your life“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 71) во која се истражува темата за најдобрите години од животот, употребата на различни идиоматски изрази и други стилски фигури придонесува за нијансирано прикажување на искуствата

на ликовите. Така на пример, идиоматските изрази *give me the cold shoulder*, *don't see eye to eye*, и *don't waste your breath* (во превод „ладно да се однесува спрема неког“, „не гледа неког во очи“ и „не зборувај /објаснувај залудно“) пренесуваат меѓучовечки конфликти и улогата на идиомите е да се нагласи намерното непријателство и несогласување. Дополнително, метафоричната фраза *went straight over my head* (во буквален превод „ми помина право над глава“) ги одразува предизвиците за разбирање сложени теми и справување со сложени ситуации. Овие примери на употреба на фигуративен говор се во согласност со заклучоците на Палмер и Брукс (2004), дека иако фигуративниот јазик го збогатува јазичниот израз, во исто време тој може да предизвикува тешкотии во разбирањето на текстот од изучувачите на јазикот.

Текстот за искуството на принцот Чарлс во училиштето Гордонстоун (во „Reading and speaking Boarding School“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 74) вклучува метафори и идиоми за да се даде соодветен опис на образовната средина во кој тој се образувал, а која била полна со предизвици. Метафората во изразот *Colditz in kilts* („Колдиц во килтови“) го споредува Гордонстоун со Колдиц, познат логор за воени заробеници. Оваа метафора нуди живописна споредба обезбедувајќи им на читателите јасна слика за атмосферата во училиштето. Во силниот израз „Апсолутен пекол!“ (*Absolute hell!*), се користи хипербола за да се пренесе силното негативно чувство на принцот Чарлс во врска со своето искуство во Гордонстоун. Оваа хипербола придонесува училиштето да се прикаже како екстремно негативна средина. Фигуративен говор е присутен и кога се споменуваат писмата на таткото до принцот Чарлс во кои тој го повикува својот син „да биде силен“ (*‘be strong’*). Идејата да се поттикне Чарлс да „биде силен“ е фигуративен израз, што сугерира емоционална издржливост. Овие примери на фигуративен говор јасно го илустрираат тврдењето на Палмер и Брукс (2004) дека фигуративниот јазик му додава живост на јазикот.

Изразот *followed in his and their father's footsteps* (во превод „ги следеа неговиот пример и примерот на на нивниот татко“) (во „Reading and speaking Boarding School“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 74) е метафоричен начин да се каже дека принцовите Ендрју и Едвард тргнале по сличен образовен пат како принцот Чарлс и неговиот татко. Овој метафоричен јазик го зајакнува поимот за семејно наследство и споделени искуства.

Со опишување на училиштата како *exam factories* (во превод „фабрики за испити“) (во „Reading and speaking Boarding School“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 74) авторот користи метафора за да пренесе критичка перспектива за одредени образовни институции. Оваа метафора упатува на механички и безличен пристап кон образованието, каде што примарен фокус се испитите, а не сеопфатниот развој на учениците.

Идиомите како *got out of hand* and *kicked up such a fuss* (во превод „излезе од контрола“ и „крена таква гужва“) (во „Vocabulary and idiom – Body language“, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 77) сликовито ги прикажуваат последиците од забавата на Мили користејќи фигуративен јазик за да се опишат хаотични ситуации. Идиоматските изрази *sweet tooth* and *pulling my leg* (во превод „многу сака да јаде благо“ и „задева неког“) во истиот текст, му додаваат слоеви на раскажувањето прикажувајќи ја наклонетоста на ликот кон јадење благо и весело шеговито однесување. Вклучувањето на овие идиоми и фигуративни јазични елементи го подобрува раскажувањето и им обезбедува на читателите побогато и попривлечно истражување на искуствата и емоциите на ликовите. Во врска со ова, мора да се потенцира студијата на Сијанова-Чантурија

и другите (Siyanova-Chanturia et al. 2011) која открива дека додека родените говорители покажуваат ефикасно разбирање на идиомите, изучувачите на јазикот се соочуваат со сериозни предизвици при разбирањето на значењето на идиоматските изрази.

Во суштина, Headway Intermediate Student's Book, 5. издание го продолжува трендот на вклучување различни стилски фигури за збогатување на раскажувањето. Метафорите, хиперболите, иронијата и идиомите се беспрекорно вткаени во текстот и придонесуваат не само за успешно совладување на јазикот туку и за подлабоко разбирање на културните и емоционалните нијанси во текстовите. Вклучувањето на познати ликови од реалниот свет, како што е принцот Чарлс, им овозможува на учениците да го поврзат учењето јазик со пошироките аспекти на животот и општеството.

Анализата на содржината на лингвистичкиот пејзаж на двата учебници што се користат во средното образование во Косово, Headway Pre-Intermediate Student's Book (5. издание) и Headway Intermediate Books Student's Book (5. издание) открива употреба на фигуративен говор во случаите кога станува збор за изучување на идиоми (на пример, во „Vocabulary and Idiom – Body language“, (Headway Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 77) за подобро изучување на јазикот. Ова е во корелација со тврдењето на Палмер и другите (2006) за потребата од јасна настава за усвојување на фигуративниот говор од изучувачите на англиски јазик. Во таа насока е и истражувањето спроведено од Палмер и Брукс (2004), во кое се нагласува дека недостатокот на способност за разбирање на фигуративниот говор може да резултира со нарушување на разбирањето на текстот, што потенцијално ги обесхрабрува читателите долгорочно на патот кон совладување на странскиот јазик. Згора на тоа, наставните единици посветени експлицитно на фразалните глаголи (на пр. „Unit 7 Phrasal Verbs“ (Headway Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание) покажуваат јасен напор да се изложат учениците на овие нијансирани јазични елементи. Ова намерно вклучување на фигуративен говор служи како педагошка алатка, преку која им се обезбедува на учениците структурирана изложеност на разговорниот јазик и подобрување на нивната комуникациска компетентност. Ова е во склад со студијата на Двајер (1991) која покажува различни стратегии за усвојување на стилските фигури, кои варираат од употреба на лични примери од секојдневните разговори на учениците, до изработка на алтернативни форми на фигуративен говор, вклучување во дискусии со цел да се објаснат конкретни примери на фигуративен говор, како и дискусија на примери во кои стилските фигури биле буквално толкувани. Меѓутоа, покрај ова намерно вклучување на фигуративен говор во наставата по англиски јазик, во анализираниите учебници се забележа и употреба на стилските јазични елементи, како метафора, хипербола итн. во текстови и активности кои имаат друга примарна цел. Таков е примерот со исказот *each week we organize a blind date* во превод „секоја недела организираме состанок на слепо“ (во „Reading and speaking A blind date“ Headway Pre-Intermediate Student's Book, 5. издание, стр. 14) што природно произлегува во текстот од потребата на раскажувачот да прикаже посебен емотивен тон во текстот. Ваквата употреба додава автентичен слој на учењето јазик изложувајќи ги учениците на богатите и разновидни начини на кои јазикот се користи во реални контексти. Употребата на фигуративен говор во наставните содржини во различни видови активности создава услови за едно извонредно урамнотежено искуство за учење на странски јазик.

5. Заклучок

Анализата на избраните учебници по англиски јазик што се користат во средните училишта во Косово го потврди присуството на стилски фигури како во текстовите наменети за читање и разбирање така и во преостанатите активности и вежби наменети за развивање на останатите вештини на учениците. Со ова се дава потврден одговор на нашето истражувачко прашање.

Употребата на фигуративниот говор во учебниците го одразува природниот тек на јазикот во образовен контекст. На тој начин, се нагласува динамичната природа на употребата на јазикот во образовните материјали, а се прикажуваа и разновиден и нијансиран јазичен пејсаж во избраните учебници. Се надеваме дека ова истражување ќе даде свој мал, но значаен придонес за тековниот дијалог за јазичното образование отворајќи го патот за идни истражувања кои ќе бидат во насока на подобрување на нашето разбирање на фигуративниот говор во различни образовни услови.

Благодарност

Ја упатувам мојата срдечна благодарност до професор д-р Силвана Нешковска за нејзината непоколеблива поддршка и насоки во текот на моите докторски студии и за збогатувањето на овој истражувачки труд и на моето академско искуство. Посебна благодарност до моето семејство, посебно до моите деца Дарлина и Блин, кои ми се постојана мотивација. Исто така, ја ценам мотивациската поддршка на професор д-р Лулзим Тафа, ректор на ААБ Колеџот во Приштина, што е клучна за останам фокусиран и одлучен. Им благодарам на сите останати кои дадоа непроценлив придонес за успешно завршување на овој истражувачки труд.

Користена литература

1. Dwyer, E. J. (1991). Comprehending figurative language. *The Reading Teacher*, 45(4), 328–329. <http://www.jstor.org/stable/44824508>.
2. Giora, R. (2003). *On Our Mind: Salience, Context, and Figurative Language*. Oxford University Press, Inc. <https://www.oup.com>.
3. Kecskes, I. (2006). On my mind: thoughts about salience, context and figurative language from a second language perspective. *Second Language Research*, 22(2), 219–237. <http://www.jstor.org/stable/43104630>.
4. Lazar, R. T., Warr-Leeper, G. A., Nicholson, C. B., & Johnson, S. (1989). Elementary school teachers' use of multiple meaning expressions. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 20(4), 420–430.
5. Palmer, B. C., & Brooks, M. A. (2004). Reading Until the Cows Come Home: Figurative Language and Reading Comprehension. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 47(5), 370–379. <http://www.jstor.org/stable/40017523>.
6. Palmer, B. C., Shackelford, V. S., Miller, S. C., & Leclerc, J. T. (2006). Bridging Two Worlds: Reading Comprehension, Figurative Language Instruction, and the English-Language Learner. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 50(4), 258–267. <http://www.jstor.org/stable/40013744>.

7. Paul, A. M. (1970). *Figurative Language*. *Philosophy & Rhetoric*, 3(4), 225–248. <http://www.jstor.org/stable/40237206>.
8. Roberts, R. M., & Kreuz, R. J. (1994). Why Do People Use Figurative Language? *Psychological Science*, 5(3), 159–163. <http://www.jstor.org/stable/40063089>.
9. Schreier, M. (2014). Qualitative content analysis. In Flick, U. (ed.), *The Sage handbook of qualitative data analysis* (170–183).
10. Siyanova-Chanturia, A., Conklin, K., & Schmitt, N. (2011). Adding more fuel to the fire: An eye-tracking study of idiom processing by native and non-native speakers. *Second Language Research*, 27(2), 251–272. <http://www.jstor.org/stable/43104668>.
11. Soars, L. Soars, J., & Hancock, P. *Headway: Student's book. Intermediate* (5th edition). (2019). Oxford University Press.
12. Soars, L. Soars, J., & Hancock, P. (2019). *Headway: Student's book. Pre-Intermediate* (5th edition). Oxford University Press.